

ANĐELA FRANČIĆ
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Ulica Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
afrancic@ffzg.hr

KUM, KUMA I NJIHOVE IZVEDENICE U GOVORU SVETE MARIJE

U uvodnome dijelu rada¹ polazi se od definicije kumstva te se kratko osvrće na kumstva koja Katolička crkva propisuje. Središnji je dio rada jezično-etnološki prikaz u svetomarskome govoru potvrđenih naziva *kum* i *kuma* te njihovih izvedenica. Slijedi pregled dvorječnih sveza kojima su *kum* i *kuma* sastavnicom te osvrt na (ne)životnost nadijevanja osobnih imena po krsnim kumovima. Završni dio rada jest usporedba analiziranih izraza s ekvivalentnim izrazima zabilježenim u dosad tiskom objavljenim rječnicima međimurskih govora i u *Rječniku govora Podravske Sesveta* te iščitavanje sličnosti i razlika među njima.

1. Uvod

Kumstvo se definira kao »društveni odnos koji se uspostavlja među pojedincima i obiteljima prilikom krštenja, krizmanja, vjenčanja i prvoga šišanja djeteta«. ² Ono je jedan od oblika tzv. fiktivnoga srodstva. ³ Pišući o krsnome kumstvu, crkveni pravnik Matija Berljak spominje „ustanovu kumstva”, čiji se prvi tragovi mogu nazrijeti »u ranokršćanskom spisu *Didache* (nastao između 100. i 150. godine)« (Berljak 2010: 15). Krsno je kumstvo ozakonjeno u 6. stoljeću, s time da su kumovi u početku mogli biti samo muškarci, a žene su to pravo stekle potkraj 7. stoljeća. Roditelji nisu mogli biti kumovi vlastitoj djeci (Doblanović i Mogorović

¹ Rad je napisan u okviru projekta *Lingvistička geografija Hrvatske u europskome okružju* (LinGeH) koji pri Sveučilištu u Zadru financira Hrvatska zaklada za znanost pod brojem HRZZ 3688.

² HE s. v. kumstvo. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34614> (pristupljeno 20. travnja 2021.).

³ Usp. HE s. v. srodstvo. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57640> (pristupljeno 20. travnja 2021.).

Crljenko 2018: 413). Krsni su se kumovi smatrali duhovnim srođnicima, dijelom obitelji, pa je krsno kumstvo predstavljalo zapreku za sklapanje braka između krštenika i kumova.⁴ Tridentski koncil (1545. – 1563.) ukida dotada postojeći običaj krsnoga višekumstva te ograničava broj kumova na jednu (mušku ili žensku) osobu ili najviše dvije osobe različitoga spola (Alfani, Gourdon i Vitali 2011).

Duhovno srodstvo postojalo je i između krizmanoga⁵ kuma / krizmane kume i njegova/njezina kumčeta. Međutim, ono nije bilo preprekom za brak između njih (Berljak 2010: 19). Kumovi na krštenju i krizmi, prema crkvenim propisima, »nisu tek prisutni svjedoci koji svjedoče da su sakramenti podijeljeni nego oni imaju točno određenu službu, zadaću prema kumčetu, i to cijeloga života« (Berljak 2010: 20). Bitna zadaća kumova jest »da pomažu roditeljima u duhovnom odgoju njihova djeteta, daju mu (...) dobar primjer ljudskoga i kršćanskoga života« (Berljak 2010: 30).

Pri sklapanju crkvenoga braka obvezni su svjedoci. Ta je obveza za katolike uvedena odlukom Tridentskoga koncila 1563. godine. Vjenčanju, uz župnika ili ovlaštenoga svećenika, svjedoče dva svjedoka. Oni su (za razliku od krsnih i krizmanih kumova, koji moraju zadovoljiti određene uvjete⁶) samo »obični svjedoci (*testes communes*)« (Berljak 2010: 59),⁷ a mogu biti »muške i ženske osobe, katolici i nekatolici također nekršteni, nevjernici, rastavljeni, nevjenčani, rođaci, klerici, redovnici, redovnice...« (Berljak 2010: 64). Oni, kad je u pitanju sklapanje crkvenoga braka, ne vrše crkvenu službu, ne proširuju obitelj mladena-

⁴ Na činjenicu zabrane braka između osoba povezanih kumstvom nerijetko se nailazi u etnološkim i historiografskim radovima koji tematiziraju problematiku kumstva (usp. npr.: »Kumstvo računa narod ko veliki rod, jer se med sobom ni ženu ni udaju« (Filakovac 2020: 194); »Kumstvo je smatrano duhovnim srodstvom i kao takvo predstavljalo ženidbenu zapreku« (Doblanović i Mogorović Crljenko 2018: 414); »Između kuma i kumčeta stvarao [se] duhovni odnos koji je povlačio bračne zabrane između obitelji« (Stojanović i Lonza 2016: 310)).

⁵ Iako se u rječnicima hrvatskoga jezika pojavljuju pridjevi *krizmani* i *krizmeni*, u radu ćemo rabiti lik *krizmani*. Postojanje tih dvaju likova Putanec (1967: 120) ovako objašnjava: »Pridjev na *-en* nastao je kao i *vjenčeni* prema sličnim obrednim događajima, odnosno njihovim pridjevima *svadbeni*, *molitveni*, *ženidbeni*. Pridjev na *-an* nastao je analogijom prema *vjenčani*: prema *vjenčani kum* kazalo se i *krizmani kum*. Dakle se ni ovdje ne radi o prvotnom participu nego o pridjevu na *-en* koji je sekundarno analogijom prešao u *krizmani*, a naknadno se i sekundarno zbog participu *krizman* odnosno i imenice *krizmanje* etimizira kao formalni particip, premda to nije nikada bio, pa ni danas po značenju.« (Putanec 1967: 120). »Analoški oblici sa *-an* od *-en* nastaju prije 17. stoljeća (1637. ima Držić *krizmani*)« (Putanec 1967: 121).

⁶ Npr. *krizmani kum* mora biti katolik koji je i sam *krizman*, mora biti ozbiljan vjernik koji živi kršćanskim životom; ako je oženjen, mora biti crkveno vjenčan.

⁷ Ipak, u hrvatskoj kršćanskoj terminologiji kumom se naziva i svjedok pri vjenčanju (usp. definiciju *kuma* u Šetkinu priručniku (Šetka 1976: 142): »**kūm** svjedok ponajprije kod krštenja, a onda i kod krizme, vjenčanja...«. S druge strane, i krsni i krizmani kumovi jesu svjedoci – oni svjedoče da je kumče primilo sakrament krštenja i potvrde.

ca, nisu u duhovnome srodstvu s njima (kao krsni i krizmani kumovi), pa za njih crkveni propisi ne traže posebne kvalitete niti ispunjavanje uvjeta da bi svjedočili sklapanju braka (Berljak 2010: 68, 70).⁸ Oni su svjedoci da je sklopljen crkveni brak.

Krsti se i krizma samo jednom u životu. Slijedom toga krštena osoba ima jednoga krsnoga kuma/kumu ili njih dvoje (ovisno o tome koliko ih je u ulozi svjedoka nazočilo činu krštenja), a krizmana osoba ima jednoga krizmanoga kuma / krizmanu kumu. Crkveni se brak, osim u iznimnim slučajevima,⁹ sklapa samo jednom (usp. Isusove riječi: »Što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja!« (*Biblija*: Matej 19, 6; Marko 10, 9)), pa crkveno vjenčan bračni par ima uglavnom dvoje kumova / dva kuma (svjedoka).

U Svetoj Mariji, donjomeđimurskome naselju i istoimenoj katoličkoj župi¹⁰ Varaždinske biskupije, ne postoji običaj šišanoga kumstva,¹¹ pa se govor o kumstvu svodi ponajprije na krsne (*kř'sne*¹²), krizmane (*fěrmjnske*) i na vjenčane (*věncane*) kumove (*kume*).¹³ Do 50-ih godina prošloga stoljeća u Svetoj je Mariji gotovo svaki brak bio ozakonjen u crkvi, sva su djeca bila krštena (i ona rođena u braku i *fáčokj*, djeca rođena izvan braka) i krizmana.¹⁴

⁸ Nekatolik na krštenju (i krizmi) može biti tek svjedok, a kum (uz njega) može biti samo katolik koji ispunjava ostale uvjete (da je dovoljno zreo za vršenje te dužnosti, da je primio tri sakramenta: krštenje, potvrdu i euharistiju, da pripada Katoličkoj crkvi i da nije pravno spriječen za obavljanje te službe).

⁹ Prema *Zakoniku kanonskoga prava* ženidba se može proglasiti ništavnom, pa nakon takve presude osoba može sklopiti crkveni brak s nekom drugom osobom (*Zakonik* 1996: 555–558). Osim toga, nakon smrti supružnika udovci i udovice mogu sklopiti crkveni brak jer sakramentalna ženidbena veza traje do smrti muža ili žene.

¹⁰ Župi Sveta Marija od njezina osnivanja (1789.) pripada i susjedno naselje Donji Mihaljevec.

¹¹ Šišano ili strigano kumstvo – za razliku od ostalih kumstava, koja su svojstvena svim katoličkim krajevima te imaju svoj višestoljetni kontinuitet do naših dana – početkom 20. stoljeća u Hrvatskoj je bilo prostorno ograničeno na područje južno od Save te na pogranično područje južne Dalmacije i Hercegovine (HE s. v. *kumstvo*).

¹² Potvrde iz svetomarskoga govora bilježiti će se uobičajenim znakovljem koje se primjenjuje u hrvatskoj dijalektologiji (koje je u Znanstvenoistraživačkome centru SAZU-a u Ljubljani – <http://www.zrc-sazu.si> – razvio Peter Weiss).

Ograničavajući se samo na fonološki inventar, recimo da svetomarski govor ima deset vokal-skih fonema u naglašenome (*l, ú, iě, uó, é, ó, é, é, ó, á*) i četiri (*i, o, e, a*) u nenaglašenome slogu. Konsonantski inventar čine 23 fonema. U njemu je jedan par afrikata, *č – đ*. Fonološki je relevantno samo mjesto naglaska (označuje se okomitom crticom iznad naglašenoga vokala).

¹³ Govorenje o kumstvu u katoličkim sredinama u pravilu uključuje spomen tih triju vrsta kumstava (usp. »Kumova imade kršteni, krizmani i venčani« (Filakovac 2020: 194); »Kūmi so na krstě, biërme i na ženitve« (Novljan 2014: 266); »Kumstvo je trovršno: krštenja, potvrde i vjenčanja« (Nedić i Draganović 2014: 182); »Narod (...) poznaje ›tri vrsti kumstva, t.j. kršteno, krizmano i vjenčano« (Rašica i Marks 2018: 539).

¹⁴ Članstvo u KPJ-u (poslije SKJ-u) bilo je preprekom crkvenomu vjenčanju i krštenju djece,

Sudeći prema zapisima u najstarijoj Matičnoj knjizi krštenih Župe Sveta Marija (1790. – 1830.), krsni su kumovi bili supružnici,¹⁵ ali i osobe koje ne veže supružništvo.¹⁶ Krizmani je kum bila jedna osoba istoga spola kao i krizmana osoba – krizmanice imaju *kumu*, a krizmanici *kuma*.¹⁷ Sklapanju braka svjedočile su uglavnom dvije osobe. Podatci u najstarijoj Matičnoj knjizi vjenčanih (dalje MKV) Župe Sveta Marija (1790. – 1843.) kazuju da su krajem 18. stoljeća svjedoci uglavnom bile dvije muške osobe,¹⁸ 1819. pojavljuju se upisi s trima svjedocima (dvije muške osobe i jedna ženska osoba).¹⁹ Prema sjećanju (naj)starijih Svetomarščana u ulozi svjedoka većinom su bili *dëvçer* (obično mladoženjin stariji brat; ako mladoženja nije imao brata, tu je ulogu preuzimao koji bliži rođak) i *kapitøn* ('svadbeni starješina') ili pak *dëvçer* i *pocnëxõļa* (uglavnom bračni par).²⁰ Te se osobe sve do unazad nekoliko desetljeća i nisu zvale kumovima,

što pak nije značilo da nije bilo vjenčanja komunista i krštenja njihove djece. Djeca čiji su roditelji bili *f partiji* krstila su se *poskrivëçkë* – stariji stanovnici spominju da su ih (katkad *f çëkërjma*, torbama pletenim od komušine) pod okriljem mraka *n'õsili në krsst*.

¹⁵ To zaključujemo po istome prezimenu kojim su zapisani. Primjerice, 14. travnja 1790. krštena je »Catharina filia legitima Josephi Kanisai & Marianae Bartolich, levantibus Martino & Mariana Mandlin«; 20. srpnja 1790. kršten je »Jacobus filius legitimus Joannis Varga & Barbarae Duhovich, levantibus Stephano & Catharina Kanisai« (Matična knjiga krštenih 1790. – 1830., str. 1–2). U matičnoj se knjizi krštenih majka bilježi djevojačkim prezimenom (dakle prezimenom različitim od muževa) jer je vjerojatno tako „diktirano” crkvenim propisima, a na činjenicu da je u braku s ocem djeteta upućuje podatak da je dijete zakonito (*filius legitimus / filia legitima*).

¹⁶ Svjedoci pri krštenju imenuju se osobnim imenom i različitim prezimenima. Primjerice, 14. svibnja 1790. krštena je »Mariana filia legitima Mathei Svorcz & Catharinae Orehovecz, levantibus Marco Horvath & Magdalena Kanisai«; 15. kolovoza 1790. kršten je »Michael filius legitimus Martini Pavlicz et Marianae Czenko, levantibus Jacobo Horvath et Mariana Pongracz« (Matična knjiga krštenih 1790. – 1830., str. 1–2).

¹⁷ Primjerice, 1803. Catharini Pavlicz kuma je bila Maria Jambressics, Joannesu Pavliczu kum je bio Mich(ael) Verbanics. Svi su krizmanici imali kumove, a krizmanice su imale kume (u matici krizmanih nije označen broj stranice; popis slijedi iza upisa krštenja u Matičnu knjigu krštenih 1790. – 1830).

¹⁸ Primjerice, 19. siječnja 1791. vjenčali su se: Josephus Kvakani i Magdalena Borkovich (kumovi: Stephanus Kvakani i Stephanus Kanisai), Hieronimus Orehovecz i Mariana Komorszki (kumovi: Matheus Silek i Georgius Igricz), Emericus Zterbad i Magdalena Jurak (kumovi: Georgius Pongracz i Tomas Vurich), Blasius Suly i Dorothea Jurak (kumovi: Georgius Bartolich i Stephanus Hercz) (MKV 1790. – 1843., str. 3).

¹⁹ Primjerice, 20. listopada 1819. kumovi su Mathias Orehovecz, Josephus Jambresich i Susana Jambresich; 22. studenoga 1819. kumovi su Georgius Svorcz, Thomas Kedmenez i Helena Kranyecz; Michael Jankovich, Jacobus Nemez i Helena Mikor; Hieronimus Jankovich, Hieronimus Jambresich i Suzana Jambresich (MKV 1790. – 1834., str. 81).

²⁰ Takvo se stanje uklapa u sliku o svjedocima i kumovima koju vrlo dokumentirano na čitavu hrvatskome i širemu slavenskom području opisuje Milana Černelić (2019). Autorica, uz ostalo, konstatira: »U kajkavaca nema kuma, svjedoci su drugi časnici, koji se nerijetko nazivaju kumom u toj ulozi, što znači da se kum izjednačava s drugim svatovskim časnikom, u najviše slučajeva s djeverom i da se koristi taj termin u značenju vjenčanog svjedoka« (Černelić 2019: 53).

nego se govorilo o *svęd^uòkįma*.²¹

Osobu koja je bila svjedokom pri krštenju i krizmi, uz kumče, *kûmom/kûmôm*²² zvali su i svi članovi njegove obitelji. Vjenčane se svjedoke nije oslovljavalo (ni danas se uglavnom ne oslovljava) s *kum/kuma*.

Danas krštenju u pravilu svjedoče supružnici, ali kum/kuma može biti i jedna (neudana/neoženjena) osoba. Krizmani je kum/kuma samo jedna osoba (koja je uglavnom istoga spola kao kumče), a pri sklapanju braka mladoženja ima svojega *kuma*, a mladenka svoju *kumu* – u pravilu su to osobe s kojima mladence veže prijateljstvo.

U ovome će se radu naglasak staviti ponajprije na nazivlje koje se odnosi na kumstvo u govoru Svete Marije te će se samo kratko osvrnuti na neke, uz to nazivlje vezane, etnološke činjenice.

2. O podrijetlu i značenju riječi *kum/kuma*

Riječi *kum* i *kuma* pretkazive su natuknice etimoloških rječnika hrvatskoga jezika. Zagledanjem u njih (Skok 1972: 231–232, Gluhak 1993: 358, Matasović i dr. 2016: 523) nailazi se uglavnom na podudarna tumačenja njihova podrijetla. Tako npr. Matasović i dr. (2016: 523) tumače da je *kûm* »postalo od psl. **kumъ* (csl. *kumъ*, sln. *kûm*, rus. *kum*, polj. *kum*), što je posuđeno iz skraćenog lika od clat. *compater* 'kum', dosl. 'su-otac'. (...) Točan postanak slavenskog oblika nije sasvim jasan. Vjerojatno je nastao prema ženskom rodu, v. *kuma*«. ²³ *Kûma* je »postalo od **kuma* (csl. *kuma*, sln. *kûma*, rus. *кума* (...), polj. *kuma*), što je posuđeno iz clat. *commāter* 'kuma', dosl. 'su-majka'.« Skok (1972: 232) podrijetlo obiju riječi – *kum* i *kuma* – tumači pod natuknicom *kûm*.

U suvremenim rječnicima hrvatskoga jezika riječi *kum* i *kuma* pojavljuju se ili kao zasebne natuknice (Anić 2003: 654, Jojić 2015: 636) ili se obje obrađuju pod natuknicom *kum* (Šonje 2000: 519). Slijedi ispis značenja iz leksikografskih članaka u *Velikome rječniku hrvatskoga standardnog jezika* (Jojić 2015):

²¹ »Uloga vjenčanog svjedoka (...) relativno je nova pojava u povijesti rimokatoličkog braka koja se morala uklopiti u već postojeći tradicijski model svadbenih običaja određenog kraja« (Černelić 2019: 38–39). S obzirom na to da su svjedoci obvezni pri sklapanju braka tek od 16. stoljeća, riječ je »o relativno novoj pojavi, koja u svojem ishodištu nije tradicijska, te se čini da se na različite načine postupno uklapala u tradiciju svih kršćanskih naroda. Dakle, izvorno oznaka kum nije bio naziv za svatovskog časnika, već samo za svjedoka« (Černelić 2019: 41).

²² Obično se navodi da je u govorima međimurskoga dijalekta fonološki relevantno samo mjesto naglaska (usp. Lončarić 1985: 40; Blažeka 2008: 17). Osluškujući sebe i svoje sumještane, autorica je svjedokom postojanja minimalnih parova čiji se parnjaci razlikuju kvantitetom. Jedan od njih čine instrumentalni oblici imenica *kûm*, odnosno *kûma*, koji glase *kûmom* (m. r.) i *kû:mom* (ž. r.).

²³ Etimologiju obiju riječi – *kum* i *kuma* – sa svim nedoumicama i nejasnoćama vezanim uz njih vrlo detaljno razmatra Maja Matasović (2011: 151–152).

kum (...)

1. a. onaj koji drži dijete na krštenju [*krsni kum*];
- b. svjedok pri obredu krizme i vjenčanja [*krizmeni / vjenčani kum; zajedničko fotografiranje mladenaca i kumova*];
- c. onaj koji daje ime brodu pri porinuću [*kum broda*];
2. ZAST riječ za obraćanje seljaku i težaku [*Kume, kako si?*] – RAZG riječ za prisnije obraćanje komu [*Kume, idemo na piće?*]
- ◆ **drž' se kume zida** kaže se za postupak onoga koji je uvijek pretjerano oprezan, koji se čuva da ne kaže svoje mišljenje, koji pazi da se ne izjasni, koji je plašljiv u izricanju svoga stava;
3. (Kum) ŽARG šef mafije

kuma (...)

1. ž *moc par* od kum (1,2,3) [*krsna / vjenčana / krizmena kuma; kuma broda*];
- ◆ **POSL kuma kumu darivala nije pa ni brige zadala joj nije** kaže se da ne treba pretjerivati u pažnji i poklonima onome kojega se može dovesti u neugodan položaj (npr. da se ne može odužiti za što skupo);
2. ZAST kuga (od straha da se ne izgovori) [*Došla kuma i cijelo selo pomrlo.*]

Od značenja koja donosi *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* u Svetoj su Mariji u uporabi ona navedena pod kum 1. a. i b., odnosno pod natuknicom kuma 1. (uz izostanak značenja 'kuma broda' te nepotvrđenost poslovice). Svetomarski je rječnik siromašniji za neka značenja koja bilježi navedeni rječnik, ali istovremeno bogatiji za neka koja standardni jezik ne poznaje (o kojima će biti riječi u nastavku).

3. Vrste kumstava i nazivi za kumove u govoru Svete Marije

U govoru Svete Marije, kao što se iz dosad rečenoga razaznaje, od starine postoje dvije vrste kumstava – krsno i krizmano. Njih propisuje Katolička crkva, kojoj pripadaju gotovo svi stanovnici toga naselja. Tim tradicijskim kumstvima u novije se vrijeme pridružuje i vjenčano kumstvo (odnosno, tek u novije vrijeme svjedoci pri vjenčanju počinju se zvati kumovima). Kumstvo je odnos u kojemu uz osobu koja se krsti, krizma ili vjenča sudjeluju i njezini kumovi/kume. Oni se nazivaju:

kŕsnŕ kùm / kŕsna kùma / kŕsnŕ kùmŕ 'svjedok/svjedokinja/svjedoci pri krštenju'

fěrmŕnskŕ kùm / fěrmŕnska kùma 'svjedok/svjedokinja pri firmi (krizmi)'

veńćani kùm / veńćana kùma / veńćani kùmj ‘svjedok/svjedokinja/svjedoci pri vjenčanju’.

Prva dva pridjeva koji su sastavnice navedenih dvorječnih sveza – *kj̣snj̣/kj̣sna* i *fj̣rmj̣nskij̣/fj̣rmj̣nska* – izvedena su od naziva sakramenata (*kj̣st*,²⁴ *fj̣rma*), dok je treći – *veńćani/veńćana* – izveden od naziva čina sklapanja braka (*veńćanje*).²⁵

Osim navedenih vrsta kumstava (i kumova/kuma), koje se sreću i drugdje u Hrvatskoj i izvan hrvatskih granica, u Svetoj je Mariji sve do posljednjih desetljeća prošloga stoljeća postojao običaj da mladić, odnosno djevojka prilikom prvoga odlaska na hodočašće u Mariju Bistricu, među hodočasnicima²⁶ izabere kuma ili kumu (muške osobe birale su kuma, a ženske kumu). To su bili *bistričkij̣ kùm / bistrička kùma*.²⁷ U dokumentima vezanim uz povijest svetomarske župe zabilježeno je da su Svetomarščani rado hodočastili i u druga prošteništa – Lukinović (Lukinović i Markač 2003: 131) spominje hodočašća »k Majci Božjoj Lauretanskoj u Lopatinec, zatim na Porcijunkulu u Čakovec, Predragocjenoj Krvi Kristovoj u Ludbreg«, međutim nije sačuvano sjećanje na kumstvo vezano uz ta hodočašća.²⁸

Kj̣snj̣, fj̣rmj̣nskij̣ i *bistričkij̣ kùmj* uživali su osobito poštovanje te su bili među važnim uzvanicima na svadbenoj svečanosti svoje kumčadi – imali su posebno (počasno) mjesto za stolom (blizu mladenaca), a *kapj̣tj̣n* ih je obvezno (navede-

²⁴ Usp. sintagmu *něstj̣ dětj̣ nà kj̣st* koja i danas živi u svetomarskome govoru. Zanimljivo je da u Svetoj Mariji ne postoji imenica *krštenje*, već samo *kj̣st* (uglavnom u sintagmi *něstj̣ nà kj̣st*, u glagolskoj izvedenici *kj̣stj̣tj̣ (se)* te imenici *kj̣stj̣tkę* ‘proslava krštenja’). U nekim se prilikama (usp. npr. u tekstu *spričj̣pvańa* u bilješci 29) može pročitati i *kj̣ščěńę* (zapis: *kršćenje*), što tumačimo utjecajem standardnoga jezika (uza zamjenu standardnojezičnoga suglasničkog skupa *št* mjesnogovornim *šč*).

Usp. npr. razlikovanje između riječi *krst* (»jedan od sedam sakramenata«) i *krštenje* (»obred kojim se podjeljuje krštenje«) na koju se upozorava u *Općemu religijskom leksikonu* (prema Bašić 2016: 363), ali i mišljenje da to razjednačivanje nije potrebno te da je *krštenje* u standardnome jeziku prikladnija riječ za oba značenja (s time da se, kada se misli na sam obred, upotrijebi dvorječna sveza *obred krštenja*) (Bašić 2016: 377).

²⁵ Naziv sakramenta jest *ženidba*.

²⁶ Katkad su se kum/kuma izabrali neposredno prije odlaska na hodočašće.

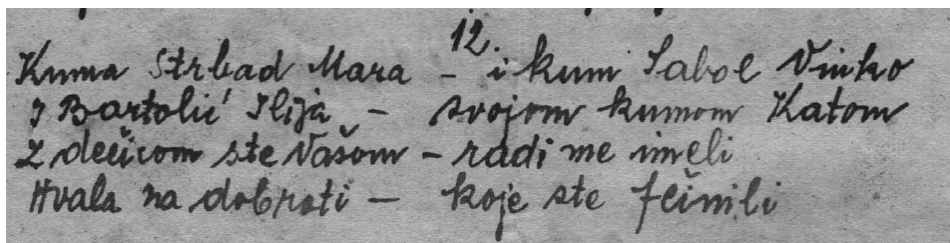
²⁷ Svetomarščani su tradicionalno hodočastili u Mariju Bistricu na blagdan Duhova. Hodočasnički put u to marijansko svetište i običaj bistričkoga kumstva opisao je Ivan Varga (2004: 16–17).

Bistrički kumovi nisu specifičan svetomarski običaj. Podrobno opisujući hodočašća stanovnika obližnje Donje Dubrave Majci Božjoj Bistričkoj i običaj bistričkoga kumstva, Marija Novak (2007: 181) poučava: »Običaj bistričkoga kumstva nije bio lokalnog, u ovom slučaju međimurskog značaja, već je to bio običaj, koliko nam je poznato, širega hrvatskog prostora (Moslavina, Podravina), ali se izgleda najdulje zadržao u Međimurju«.

²⁸ Marija Novak (2007: 178) spominje običaj kumstva pri hodočašću stanovnika Donje Dubrave u svetište Majke Božje u Sveti Juraj na Bregu (Lopatinec), ali se ono nije smatralo tako važnim kao bistričko. Autorica ne navodi poseban naziv za tu vrstu kumstva, odnosno kumova.

nim redosljedom) spominjao u svatkovskome *spričõvañõ*.²⁹

Također ih je poimence u sprovodnome *spričõvañõ* spominjao *kántõr* ('crkveni orguljaš'), koji se u ime pokojnika opraštao od svih koji su mu bili važni u životu (roditelji, braća i sestre te ostala rodbina, kumovi, prijatelji, susjedi).³⁰

Slika 1. Isječak iz *Spričavanja Šlibar Verone* iz Donjega Mihaljevca (Mustać 1946).

Sedamdesetih godina prošloga stoljeća djeca (učenici drugoga razreda osnovne škole) imali su svjedoka pri primanju prve svete pričesti – (*prõvo*)*pričesnõga kũma* / (*prõvo*)*pričesnõ kũmõ* (*Měj jẽ pričesna kũma bila Slava Ivõcõva*).

Da kumstvo nije isključivo vezano uz Crkvu, dokazom je podatak da su jedno vrijeme postojali i *pijõnirskĩ kũmĩ*. U sjećanju današnjih 50-godišnjaka i 60-godišnjaka živi primanje u Savez pionira Jugoslavije (koje se održavalo na Dan Republike, 29. studenoga), prilikom kojega su pioniri nosili plavu pionirsku kapu

²⁹ Tekstovi *spričõvaña* ('opraštanje *kapitõna* uime mladenca od roditelja, rodbine, kumova, prijatelja... prije odlaska po djevojku') sačuvani su u različitim inačicama. Navodimo dvije – prvu nam je prije 40-ak godina kazivao *vũjõa Vĩncĩ* (Vinko Štefić 1918. – 2015.):

Kĩrsnĩ kũm i kũma, kũõjĩ stẽ uõno prõvo ljubaf nãpram mẽnĩ fõinĩlĩ, kũõjĩ stẽ mẽ kak malo dẽtẽ f cirkvõ nẽslĩ, mũõjẽ lẽpo imẽ dimõ donẽslĩ. Bõk vam lẽpo plõtĩ na dõro i ljubavĩ vašĩ.

Fẽrminskĩ kũm i kũma, kũõjĩ stẽ uõno drugõ ljubaf mẽnĩ fõinĩlĩ, kũõjĩ stẽ krẽ mẽnẽ za svedũõka stõlĩ kat sẽm prijẽl svõtõ fẽrmõ. Jõ vam zafalũjẽm na vašẽm dõro kũõjẽga vi mẽnĩ jẽstẽ poklũõnĩlĩ.

Bĩstričkĩ kũm i kũma, i vam zafalũjẽm na vašẽm dõro.

Drugu inačicu *spričõvaña* bilježi Ivan Varga (2004: 40–41):

»A sad vozivam i vas krsni kum i kuma koji ste mene na kršćenje nosilji i ovak ljepo ime isprosilji. Bog vam ljepo ploti na vaši ljubavi i dobroti. Nadalje vozivam ferminskoga kuma i kumu koji ste meni ono drugo ljubav fõinilji; koji ste pre sveti potvrdi kre mene za svedoka stolji. Bog vam ljepo ploti na vaši ljubavi i dobroti. Nadalje bistrički kum i kuma koji ste ono tretjo ljubav za mene fõinili; koji ste z menom putuvalji črez brda i doljine do Majke Božje Bistričke. Bog i vam ljepo ploti na vaši ljubavi i dobroti.«

³⁰ Uz presliku rukopisnoga zapisa *spričõvaña* donosimo još jedan katren iz drugoga sprovodnog *spričõvaña* istoga autora – svetomarskoga *kántõra* Ivana Mustaća. Zapis je originalan, bez ikakvih intervencija u bilježenje pojedinih glasova:

*Kumi Šilek Pavel – takaj Miška z kumom
Lisjak Štefan zvani – z ženom svojom Francom
Z milom decom vašom – i s celom družinom
Zmislite se za me – s kojom molitvicom.*

sa zvijezdom petokrakom i crvenu maramu oko vrata. Osoba koja je tu maramu vezala bila je – *pijõnirskij kum / pijõnirska kuma* (*Měj je Mărica Rùžičęva bila pijõnirska kuma.*).

I (*prvo*) *pričesnij kumij/kumę* i *pijõnirskij kumij/kumę* brzo su se zaboravljali. Nije ih se oslovljavalo s *kum/kuma* niti su imali ikakvu ulogu u daljnjemu životu onih kojima su bili kumovi. Bio je to kratkotrajno, prigodno kumstvo – bez tradicije i, pokazalo je vrijeme, bez budućnosti.

Katkad su se izmišljala kumstva – autorica poznaje osobu koja svojoj sestrični (15-ak godina od sebe starijoj kćeri očeve sestre) nije htjela govoriti *tęta*³¹, nego ju je zvala osobnim imenom, na što roditelji i okolina nisu gledali blagonaklono. Stoga joj je majka predložila da ju zove *kumom*, obrazlažući svoj prijedlog time što su zajedno putovale na vjersku manifestaciju u Zagreb, te joj je sestrična „zagrebačka” kuma (*Miljica – ij nęna dęca ij vnukij – ij dęnes Mągi govõri(jo) kuma.*).

Po uzoru na *bistričķę kumę*, neki danas u šali „kreiraju” nova kumstva proizišla iz (u posljednje vrijeme pokrenutih) hodočašća na proštenja u okolne župe, pa tako autoričina sestra ima *ķõtoripsķoga kuma*, tako nazvanoga jer je „svjedočio” njezinu prvomu hodočašću (*na jesęnsķo Križęvo*) u Kotoribu (*Marıcij je Prõfa ķõtoripsķij kum. Uõna nęga fšõlij zõvę kum, a õn nõ kumjica.*).

U Svetoj Mariji postoji (i drugdje poznat) običaj unakrsnoga kumstva – *križovõtij kumij* jesu oni koji su jedni drugima *nęslij dęco na křst*. I kod krizmanoga kumstva katkad je dolazilo do „uzvrćanja”, ali ono se u pravilu odnosilo na iduću generaciju; tako je npr. krizmano kumče katkad bilo kum/kuma sinu ili kćeri svojega krizmanoga kuma / krizmane kume.

Postojanje različitih vrsta kumstava u maloj seoskoj sredini te običaj da svi članovi jedne uže (a nerijetko i šire) obitelji kumovima zovu osobe koje su svjedočile sakramentu krštenja ili potvrde njihova bližega rođaka – rezultirali su time da je čitavo selo bilo premreženo kumstvima.

Kum i *kuma* bile su vrlo česte riječi koje su se izgovarale u svakodnevnome govoru, pa su tako ušle i u frazeologiju te paremiologiju (v. Frančić i Menac-Mihalić 2020) – *Kam, kum/kuma?* – pita se osobu (obično dijete) kad krene u neželjenu smjeru; *Kuma, boķę pilij ruma?* – šaljivo je pitanje koje se postavlja ne da bi se dobio odgovor, nego zbog humorističnoga učinka koji se postiže rimo- vanjem prve i posljednje riječi. Poslovicom *Žęnij se čim bliķę, kumij se čim dąķę*

³¹ Ako je između bratića ili sestrični bila velika razlika u godinama, tada su mlađi starije zvali istim rodbinskim nazivima kao i njihove roditelje (svoje tetke, stričeve i ujake) – *tęca/tęta, stric/stričķę, vujča/vujčķę*. Pritom su sestrične sa strane majčina brata bile *vujnę/vujņę*, a sestrične sa strane očeva brata *strinę/strinķę/strinņę*. Nije se smatralo primjerenim zvati ih osobnim imenom (*Jõ ij dęnes Dõrij Miķõcjęvij govõrijm vujna, a sestrična mję (nęnij tåtij Frõncij mję bil vujča.*).

kazuje se savjet kamo treba krenuti u potragu za ženom, odnosno kumovima.³² Djecu koja su tražila od odraslih da ih prate do zahoda, u šali se znalo pitati (*Kaj tr'èbaš kùma/kùmò?* (*Kaj*) *tj bòm kùm/kùma?*)

3.1. Dvorječne sveze sa sastavnicom *kum/kuma* u komunikacijskome kontekstu

Dvorječne sveze – *kšsnj kùm / kšsna kùma / kšsnj kùmj*,³³ *fěrmjnskj kùm / fěrmjnska kùma*, *věńčanj kùm / věńčana kùma / věńčanj kùmj*, *bistrjčkj kùm / bistrjčka kùma* – u komunikaciji se u pravilu svode na drugu (identifikacijsku) sastavnicu – *kùm, kùma*. Obje se nikad ne upotrebljavaju pri direktnome obraćanju kumi, odnosno kumu. Uporaba obiju sastavnica tih sveza rezervirana je za situacije koje traže preciziranje o kojemu je kumu / kojoj kumi riječ, npr.

Mòj kšsnj kùm ję zdòna xmj'l.

Štò ję těj fěrmjnskj kùm?

Tò ję m'òja věńčana kùma. Jò sęm İvanj věńčana kùma.

M'òji s'ěstri ję Kěndęłova Kátjca bistrjčka kùma.

U svakodnevnoj se komunikaciji, u kojoj sudjeluju osobe povezane kumstvom, kumče (i svaki član njegove uže i šire obitelji) kumu / kumi / kumovima obraća tim jednorječnim izrazom (*Kùm, døjdi/døjdiťę na gęmišt.*, *Kùma, kákve bõš/bõťę kolòčę pěkla/pěkļi?*,³⁴ *Kùmj, x'òťę kcòj, sę bomo skùp sļikaļj.*) jer sugovornici znaju o kojoj je vrsti kumstva riječ.

Ponekad se riječi *kùm/kùma* dodaje:

a) osobno ime kuma/kume (*Kùm Rùdj, kák sj káj?*, *Kùma Š'ěfa jòko rada plěšę.*); osobno je ime uvijek postponirano riječi *kùm/kùma*;

b) obiteljski nadimak kuma/kume – singularizirani oblik obiteljskoga nadimka rabi se kada je riječ o pojedincu (*Kùm Pivarof ję bìl vělķj vęsęļòķ.*, *Pivarova kùma ję rádò deļila sę kaj ję męla.*), a pluralni oblik³⁵ obiteljskoga nadimka

³² Mogući razlog davanja takva savjeta otkrivamo u etnološkoj monografiji podravskoga naselja Virje: »Veli se: »Nećemo bližnje pokumiti, soseda kojega. Blizu smo, da se ne bi da svadili, to je velika grehota s kumi se svadati.« (Feletar, Frančić i Horvat 2021: 285). U istarskome se Boljunu također pazilo da kumovi žive u slozi: »Kûmi mûorajo živět va mîru i ljubäve, nikat se ne smiëjo svädit. Kû kadä čä med njîmi prîde, potrpîe jedñn drügega sâmo, da se në bi svädili« (Novljan 2014: 266).

³³ Pluralni oblik *kùmj* u svezi *kšsnj kùmj* i *věńčanj kùmj* rabi se u dvojakome značenju: 1. plural od *kum* (*Kšsnj kùmj mōrajo bitj kšščenj j fěrmanj*), 2. plural od *kùm* i *kùma* koji su bračni par (*Kùmj M'ěndękovj sò dā-dā d'òšļj k nám f sęļo.*).

³⁴ Mlađe će se osobe starijima iz poštovanja uglavnom obraćati zamjenicom *Vi*, odnosno u komunikaciji će rabiti toj zamjenici kongruentne množinske muškorođne glagolske oblike.

³⁵ Osnovna značajka obiteljskoga nadimka jest pojavnost u pluralnome obliku.

kada je riječ o bračnome paru (*Miëndekovi kumi so rëklij da dōjdo popōlne k nām.*; obiteljski nadimak može biti anteponiran ili postponiran riječi *kum/kuma/kumi*;

- c) obiteljski nadimak i osobno ime kuma/kume (*Antoļičevi*³⁶ *kuma Kāta so dōgo biļi f stāračkem dōmo.*, *Kum Īvek Kēndēlof sje sōm xīzo zazidal.*); riječ *kum/kuma* može prethoditi antroponimijskoj formuli sastavljenoj od osobnoga imena i obiteljskoga nadimka (*kum Īvek Kēndēlof*) ili biti umetnuta između obiteljskoga nadimka i osobnoga imena (*Antoļičevi kuma Kāta*);
- d) ktetik kojim se kazuje mjesto stanovanja kuma/kume/kumova (*Mixāļeska kuma so zdōna dōvica.*, *D^uōbraski kum je znōgla xmīl.*, *Prilōčki kumi so mi d^uōšļi imēdana čēstāt.*); ktetik je u pravilu anteponiran riječi *kum/kuma/kumi*.

U svim navedenim sintagmama (i onima dvorječnim kojima se kazuje o kojemu je kumu riječ i u netom navedenima) u govornome se kontekstu dekliniraju sve sastavnice: *Srēl sēm kīsnoga kuma.*, *Da gōjt sē zmīslīm Xābļičevē kumē Mālče.*³⁷

4. Izvedenice od *kum/kuma*

U svetomarskome govoru, uz *kum* i *kuma*, egzistiraju i izvedenice *kumič*, *kumek*, *kumiča*, *kumstvo*, *komovina*; *kumiti se* i *pokumiti se*. Sve su izvedenice, osim potonjega glagola, nastale sufiksalsnom tvorbom:

kum- + *-ič* > *kumič*, *kum-* + *-ek* > *kumek*, *kum(a)-* + *-iča* > *kumiča*, *kum-* + *-stvo* > *kumstvo*, *kum-* + *-ovina* > *komovina*; *kum-* + *-iti se* > *kumiti se*.

Imajući na umu komunikacijski kontekst pojavnosti izvedenica *kumič*, *kumek* i *kumiča*, valja reći da su sufixi *-ič* i *-iča* kada se njima naziva dijete deminutivno-hipokoristični, a kada se njima naziva odrasla osoba, oni su (samo) hipokoristični. Sufiks je *-ek* hipokorističnoga afektivnog naboja i riječju *kumek* naziva se isključivo odrasla muška osoba.³⁸

³⁶ Množinski se oblik rabi jer se starijoj osobi govori Vi (Vi kuma, Vi kum).

³⁷ Tako se (deklinabilno) ponašaju i svi rodbinski nazivi i nazivi za svojtu u svetomarskome govoru: *Xīza ot tēce Māre sē sōma zrūšļa. Strica Tōnčija d^uōbro pōmļam.*

³⁸ U svetomarskome govoru on se ne rabi u pejorativnome značenju »primitivan seljak ili građanin koji ne može prikriti panonsko (zagorsko, prigorsko ili međimursko) seljačko porijeklo« (Anić 2003: 654). U pejorativnome značenju ('nesnalažljiv; glup') u svetomarskome se govoru u novije vrijeme katkad rabi riječ *tēce*.

Kùmīca i *kùmīč* obvezno se rabe u korelaciji s *kùm* i *kùma*: *kùm* i *kùma* svjedoci su pri primanju sakramenata krštenja i krizme,³⁹ a *kùmīč*⁴⁰ i *kùmīca*⁴¹ jesu nazivi njihove kumčadi⁴² (ovisno o spolu kumčeta).⁴³ *Kùmek* se, kao što je spomenuto, nikad ne upotrebljava u značenju 'kumče', nego kao hipokoristik od *kùm*, s napomenom da je ta uporaba iznimno rijetka (*Kùmek Gašparičef je mèl kobilo kùoja se zvòla Vrànka.*). Također, u hipokorističnome značenju pri obraćanju odrasloj osobi ili pri njezinu spominjanju kada nije nazočna može se (vrlo rijetko) upotrijebiti i riječ *kùmīca* (*Kùmīca je prèšla ošèmdèsetò, a još je flètna kag d'èkla.*).

U svetomarskome su govoru izvedenice *kùmstvo*⁴⁴ i *kòmòvina* istoznačnice, s time što je potonja danas arhaizam.

Imenice *kùm*, *kùmek*, *kùmīč* i *kùmstvo* mijenjaju se po *a*-deklinaciji, a *kùma*, *kùmīca* i *kòmòvina* po *e*-deklinaciji. Pritom se jedninska deklinacijska paradigma – izuzme li se očekivani kajkavskim govorima svojstven nominativno-vokativni sinkretizam te fonetskim značajkama obilježeni nenaglašeni vokali *e*, *i*, *o* i specifično „srednje” *č* – ni po čemu ne razlikuje od standardnojezičnih⁴⁵ im ekvivalenata.

Množinski dio deklinacijske paradigme imenice *kum* obilježava ponajprije kratka množina (koja je za dvosložne nazive *kùmek* i *kùmīč* očekivana). Sve tri imenice muškoga roda u genitivu množine imaju dvojake nastavke (*-i*, *-of*), dok u dativu (*-om*, *-īma*), lokativu i instrumentalu (*-i*, *-īma*) supostoje stariji i noviji nastavci ušli u sustav pod utjecajem standardnojezične morfologije. Množinska paradigma imenica ženskoga roda sadržava očekivan nominativno-akuzativno-vokativni sinkretizam padežnih nastavaka (*-e*) te dvostruke padežne nastavke u dativu (*-am*, *-ama*), lokativu (*-īma*, *-ama*) i instrumentalu (*-amī*, *-ama*), od kojih su prvi odrazom starijega stanja (i sreću se uglavnom u starijih govornika), a drugi su nastali pod utjecajem standardnojezičnoga morfološkog sinkretizma.

³⁹ Onaj koji se vjenča nije *kùmīč* svojemu *kùmò*.

⁴⁰ U Anićevu rječniku (Anić 2003: 654) *kùmīč* se definira kao »mladi kum, ob. sin kuma«. To značenje nije ovjereno u svetomarskome govoru.

⁴¹ Prema Anićevu rječniku (Anić 2003: 654) *kùmīca* je »reg. seljakinja, ob. u zn. one koja svoje proizvode prodaje na tržnici«. To značenje nije potvrđeno u svetomarskome govoru.

⁴² Zbirna imenica *kumčad* nije sastavnicom svetomarskoga rječnika. U svetomarskome su govoru zbirne imenice tvorene sufiksom *-ad* vrlo rijetke (npr. *živat*, *gāmat*).

⁴³ Imenica *kumče* nije sastavnicom svetomarskoga rječnika (u kojemu nalazimo malobrojne izvedenice sufiksom *-če* (*-čē*) – primjerice, *sīr'òčē*, *b'òkčē*, *sviñčē* – koje su svojstvene kajkavskim govorima (usp. Maresić 2015: 88).

⁴⁴ Jedna se od informantica pri spomenu ove riječi ispravila te je naglasila *kòmstvo*.

⁴⁵ Iako nije uputno dijalektno uspoređivati sa standardnojezičnim, ovdje to činimo jer su novine u deklinaciji isključivo utjecaj škole i sredstava javnoga priopćavanja, u kojima se komunikacija odvija na standardnome jeziku.

Po *a*-deklinaciji mijenja se i imenica *kùmstvo*, s pretkazivim razlikama svojstvenim imenicama srednjega roda (sinkretizam jedninskih NAV *kùmstvo*, množinskih NAV *kùmstva*). U G mn. imenica *kùmstvo* pojavljuje se samo u obliku *kùmstvi*.

Većina⁴⁶ od navedenih jednorječnih izraza „kumovske terminologije” ima i svoj posvojni pridjevski lik (*kùm* ~ *kùmof*, *kùma* ~ *kùmjn*, *kùmek* ~ *kùmekof*, *kùmjca* ~ *kùmjčjn*, *kùmjč* ~ *kùmjčof*). Ti se pridjevi mijenjaju po pridjevskoj deklinaciji.

Konjugacijska paradigma nesvršenoga glagola *kùmiti se* i njegova svršenoga parnjaka (nastaloga prefiksalsnom tvorbom) *pokùmiti se* uklapa se u uobičajenu paradigmu promjene glagola (IV. vrste 1. razreda; Silić i Pranjković 2005: 44–45) u svetomarskome govoru (jd.: 1. 1. (*po*)*kùmim se*, 2. 1. (*po*)*kùmiš se*, 3. 1. (*po*)*kùmij se*; mn.: 1. 1. (*po*)*kùmimø se*, 2. 1. (*po*)*kùmite se*, 3. 1. (*po*)*kùmijø se* / (*po*)*kùmø se*).

5. Davanje osobnoga imena po krsnome kumu / krsnoj kumi

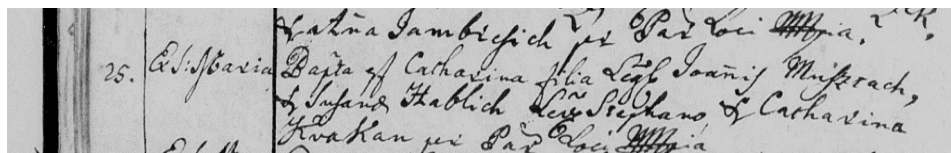
Do kumstva, osobito krsnoga, mnogo se držalo – *‘òno je bilo svètina*. Osobe vezane krsnim kumstvom i njihove obitelji iznimno su se poštovale. Iz hrvatske povijesne antroponimije poznati su primjeri nadijevanja djetetu osobnoga imena krsne kume / krsnoga kuma. Katkad je dijete dobivalo isto jednorječno ime kao njegov kum / njegova kuma,⁴⁷ a katkad je ime kuma / kume bila jedna od sastavnica djetetu nadjenutoga dvostrukog ili čak trostrukog imena.⁴⁸

Uvidom u najstariju Matičnu knjigu krštenih Župe Sveta Marija (1790. – 1830.) nailazi se na vrlo rijetke potvrde podudarnosti u osobnim imenima krštenika/krštenice i krsnoga kuma / krsne kume; usp. npr. zapis 25. kolovoza 1793.: krštena je djevojčica *Katarina (Catharina)* kojoj je kuma bila *Katarina (Catharina)*.

⁴⁶ Iznimkom su *kùmstvo* i *kòmòvina*.

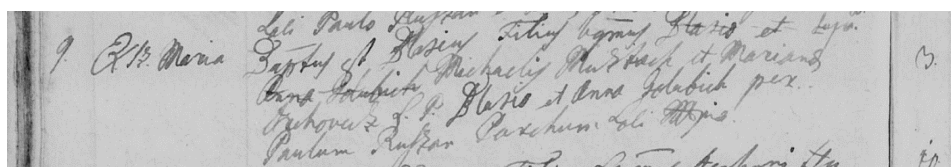
⁴⁷ Usp. npr. zapise 1901. u Matičnoj knjizi krštenih varaždinske Župe sv. Nikole (1901. – 1910.): 26. travnja kršten je *Ivan* čiji je kum nosio isto ime, 20. lipnja 1901. *Stjepanu* je kum bio *Stjepan*.

⁴⁸ Usp. npr. zapise 1902. u Matičnoj knjizi krštenih varaždinske Župe sv. Nikole (1901. – 1910.): *Rudolfu Josipu*, krštenomu 6. studenoga, krsni je kum bio *Josip*; 14. prosinca krštena je *Anka Julka*, a krsna joj je kuma bila *Anka*; *Oto Franjo*, kršten 29. prosinca, imao je kuma *Franju*; 15. travnja krštena je *Antonija Elizabeta*, a krsni su joj kumovi bili *Antun* i *Jelisava*; 19. travnja u maticu je upisan *Vilim Konrad Dragutin*, a njegovu su krštenju svjedočili kum *Konrad* i kuma *Karolina (Dragutin se*, pučkom etimologijom, tumači prijevodnim ekvivalentom od lat. *carus* ‘drag’).

Slika 2. Isječak iz Matične knjige krštenih Župe Sveta Marija (1790. – 1830.), str. 20.

S obzirom na to da je kalendarsko načelo (tj. nadijevanje imena sveca/svetice prema njegovu/njezinu spomendanu na koji ili uoči kojega je dijete rođeno ili kršteno) bilo dominantno pri izboru osobnoga imena djeteta, skloni smo i primjere podudarnosti u imenima djeteta i krsnoga kuma / krsne kume u slučajevima kada se izbor imena može dovesti u vezu i s kalendarskim načelom, tumačiti primjenom potonjega. Također smo uvjereni da je kalendarsko načelo bilo odlučujuće pri izboru imena koji se teorijski može tumačiti i primjenom načela nasljednosti i imenovanja po kumu/kumi, kakav je prikazan na sljedećoj slici (dječak imena *Blaž* (*Blasius*) kršten je 9. siječnja 1796.; otac i kum nose isto ime).

Slika 3. Isječak iz Matične knjige krštenih Župe Sveta Marija (1790. – 1830.), str. 32.

Pregled matične knjige s kraja 19. stoljeća (1878. – 1885.) potvrđuje da je i dalje dominantno kalendarsko načelo pri izboru osobnoga imena djeteta, odnosno da se vrlo rijetko nailazi na podudarnosti osobnih imena krštenika i njegova kuma / njegove kume.

U novije vrijeme uglavnom nijedno od spomenutih načela ne igra važnu ulogu pri izboru osobnoga imena (što, dakako, nije svetomarska specifičnost). Sudeći prema imenima koja djeca danas dobivaju, glavni kriterij izbora imena jest blagozvučnost, rijetkost, neobičnost, „egzotičnost”, npr. *Adrian, Borna, Emin, Ivano, Lars, Liam, Lucas, Lota, Minesa, Niko, Ria, Rita, Stefan, Šimun, Viliam*.⁴⁹

6. Usporedba svetomarskih naziva za kumove s nazivima u drugim međimurskim govorima i s govorom Podravske Sesveta

Da bi se uvidjele možebitne specifičnosti svetomarskoga govora kad je riječ o nazivima *kum/kuma* i ostalih od njih izvedenih, zagledali smo u dva dosad

⁴⁹ Riječ je o osobnim imenima djece rođene od 14. kolovoza 2019. do 2. srpnja 2020., čiji su roditelji živjeli u naseljima Sveta Marija i Donji Mihaljevec – oba naselja pripadaju Općini Sveta Marija. Izvor: *Svetomarski ljestek*, 17, str. 43.

objavljena rječnika međimurskih govora – rječnik govora Murskoga Središća i rječnik preloške skupine govora. U rječnik govora Murskoga Središća (Blažeka i Rob 2014: 186) uvrštene su samo natuknice *kum* (*k'oum*)⁵⁰ i *kuma* (*k'ouma*), dok u potonjemu rječniku nalazimo čitavu rječotvornu porodicu s korijenom *kum*: *k'um*, *k'uma*, *kumč'ovec* (rar. 'kumče'), *k'umek* (pej. 'seljak'), *k'umića* ('žensko kumče'), *k'umič* ('muško kumče'), *k'umjn*, *k'umijti se* ('stupati u odnos kumstva'), *k'umuf*, *k'umstvu*, *kum'uvatj* ('pridonijeti čemu da krene nagore'), *puč'umijti se* (Blažeka 2018: 252–253, 449). U istome rječniku pod natuknicom *k'uma* uvršteni su i (prema autorovu objašnjenju znaka □ koji im prethodi) frazeološki izrazi / kolokacije »□ *K'uma, vam je žm'efku? 'Unda d'ėnıte d'olj.* (rugalica); □ *b'istrička k'uma*⁵¹ 'ženska osoba drugoj ženskoj osobi s kojom je prvi put išla na hodočašće u Mariju Bistricu', □ *T'ak se nabr'ėnala k'aj da je k'uma.*« (Blažeka 2018: 252).

Uočava se veća sličnost svetomarskoga govora s prostorno bližom preloškom skupinom govora. Uzrok je tomu, uvjereni smo, nedovoljno pomno bilježenje leksičkoga blaga Murskoga Središća, a ne njegova prostorna udaljenost od Svete Marije.⁵²

Razlog usporedbe svetomarskoga govora s govorom Podravske Sesveta jest podrijetlo autorice rada i slavljenice kojoj je posvećen ovaj zbornik, a koje su *krjžovotę kumę* (što je pak razlogom izbora tematike rada). Oba su govora kajkavska – svetomarski je sastavnicom međimurskoga dijalekta, a govor Podravske Sesveta pripada podravskom dijalektu.⁵³ U *Rječniku govora Podravske Sesveta*, koji je sastavila Jela Maresić (1996: 179) nalazimo samo dva naziva koji se odnose na kumstvo (donosimo čitave rječničke članke):

k'ũ:m Gsg. -a, NpI. *k'umi*, Gpl. *kum'o:v* m. *kum: k'rsni k'um*.

k'ũ:ma Gsg. *kum'ę:*, Gpl. *kum'i:* f. *kuma: k'uma sęm s tvojo:m Jęli:čk'o:m*.

Pretpostavljamo da u sesvečkome govoru zasigurno ima još i pokoja izvedenica od riječi *k'ũ:m* i *k'ũ:ma*, ali da zbog ograničenoga opsega rječnika (otisnut je

⁵⁰ Oba rječnika međimurskih govora koncipirana su tako da je natuknica arhileksem, a iza njega u zagradi dolazi lik sa svim značajkama mjesnoga govora. Stoga ćemo tako i navoditi potvrde (arhileksem pisan obično, a mjesni lik kurzivom). Uz manje prozirne izvedenice u polunavodnicima ćemo navoditi i značenje. Mjesto se naglasaka u obama rječnicima bilježi ikтусom ispred naglašenoga vokala.

⁵¹ Zanimljivo je da u jednoj rečeničnoj potvrdi za riječ *kuma* ima i *krsna kuma*, ali tu sintagmu autor ne izdvaja kao kolokaciju pod natuknicom **kuma**. Nema posebno izdvojene ni *krsne*, ni *krizmane* (*f'ėrmjnske*), ni *vjenčane kumove* iako ih spominje u rečeničnim potvrdama pod natuknicama **fermani**, **ferminski**, **krsni** i **venčani**.

⁵² Sveta je Marija od Murskoga Središća udaljena 40-ak km, a od Preloga 10-ak km.

⁵³ Jela Maresić napisala je izvrsnu monografiju o podravskome kajkavskom dijalektu, prikazavši vrlo pregledno i primjerima dokumentirano fonološke i morfološke značajke toga hrvatskog idioma. Monografija je, nažalost, još u rukopisu.

kao članak u časopisu *Filologija*) nisu u nj unesene.⁵⁴ U frazeološkome rječniku sesvečkoga govora (Maresić 1995,⁵⁵ Maresić i Menac-Mihalić 2008⁵⁶) ne pojavljuje se nijedan frazem sa sastavnicama *k'u:m/k'u:ma*.

7. Kratak osvrt na nazive vezane uz kumstvo u *Rječniku rodbinskih naziva*

U *Rječniku rodbinskih naziva* Franje Tanockoga (Tanocki 1983), dosad jedinome takve vrste u nas, zasjeđeno je bogatstvo naziva koji se tiču kumstva. Pišući u uvodnome dijelu knjige o srodstvu, autor ga definira »biološkom i sociološkom kategorijom« (Tanocki 1983: 7) te navodi 14 srodstvenih grupa, a kumstvo je jedna od njih (Tanocki 1983: 90). Svi su nazivi te srodstvene grupe (11. poglavlje u knjizi) podijeljeni u 17 kategorija: 1. srodstvena veza među kumovima, 2. zastupnik ili svjedok pri krštenju, vjenčanju i slično, 3. zastupnica ili svjedokinja pri krštenju, vjenčanju i slično, 4. zastupnici ili svjedoci pri krštenju, vjenčanju i slično, 5. očev zastupnik pri krštenju, 6. majčina zastupnica pri krštenju, 7. zastupnici pri krštenju, 8. muško dijete svojim krsnim kumovima, 9. žensko dijete svojim krsnim kumovima, 10. dijete svojim krsnim kumovima, 11. krsnih kumova sin, 12. krsnih kumova kći, 13. djetetov prvi šišač, 14. djetetova prva šišačica, 15. muški svjedok pri vjenčanju, 16. ženski svjedok pri vjenčanju, 17. svjedoci pri vjenčanju (Tanocki 1983: 82–85). Uspoređujući nazive za kumstvo u Svetoj Mariji s onima navedenim u *Rječniku rodbinskih naziva*, nameće se zaključak da je podosta razlika u tim dvama sustavima – u svetomarskome govoru izostaju nazivi za pet kategorija – navedenih pod 10 (dijete svojim krsnim kumovima), 11 (krsnih kumova sin), 12 (krsnih kumova kći), 13 (djetetov prvi šišač), 14 (djetetova prva šišačica). S druge pak strane, iako bi se očekivale⁵⁷, u

⁵⁴ Primjerice, u opsežnome rječniku đurđevčkoga govora (objavljen kao zasebna knjiga), kojemu je Jela Maresić suautoricom, uz riječi *kūm* i *kūma*, sastavnicom su leksičkoga fonda još: *kāmče*, *kāmčić*, *kāmčićoy*, *kumčôk/kāmčok*, *kumčôkoy*, *kūmek*, *kuměkoy*, *kuměšina*, *kuměšinin*, *kuměšinoy*, *kumîč*, *kumîčka*, *kumîčkin*, *kūmin*, *kāmoy*, *kumuvāti* (Maresić i Miholek 2011: 292–293).

⁵⁵ Navedeni je *Rječnik* prvi kajkavski frazeološki rječnik u hrvatskoj leksikografiji. Ujedno je i prvi hrvatski dijalektni frazeološki rječnik. Leksikografski frazeološki prvijenci ostalih dvaju hrvatskih narječja pojavit će se tek deset(ak) godina poslije (čakavski je tiskan u časopisu *Čakavska rič* 2004.: Dinko Matković, Frazemi i paremiološki izričaji s natuknicama iz ribarstva i pomorstva u govoru Vrboske na otoku Hvaru; štokavski izlazi u obliku zasebne knjige 2005.: Mira Menac-Mihalić, *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj*).

⁵⁶ U frazeologiji križevačko-podravskih kajkavskih govora, sastavnicom kojega je i frazeologija govora Podravske Sesveta, samo je jedan frazem sa sastavnicom *kuma* – *držati se kak kuma* 'biti nedrušten', potvrđen u govoru Virja (Maresić i Menac-Mihalić 2008).

⁵⁷ S obzirom na to da Tanocki u Predgovoru piše da se, uz ostalo »rječnik temelji na građi ispisanoj iz Akademijina rječnika« (Tanocki 1983: 5), nije jasno zašto nije uvršten naziv *krizmani kum* kad se kum koji svjedoči krizmanju spominje pod natuknicama *l. kūm b.* »u katoličkoj crkvi ima i kod krizmaña kum za muško, a kuma za žensko« (u potvrdama: *kum krizmani*, *kum krizmeni*),

Rječniku rodbinskih naziva nema kategorija *muški svjedok pri krizmi, *ženski svjedok pri krizmi (svojstvenih svim hrvatskim kršćanskim sredinama i njihovim govorima).⁵⁸ Svetomarski je govor „bogatiji” za bistričke kumove. Ali ta kategorija kumstva nije, kao što smo napomenuli, specifičnost svetomarskoga govora, pa ni govora međimurskoga dijalekta.

8. Umjesto zaključka

U Svetoj Mariji (a ona nije iznimkom) na kumstvo se danas gleda iz ponešto drugačijega motrišta nego prije. Starinski običaji vezani uz izbor kumova većinom se napuštaju, od krsnih i krizmanih kumova uglavnom se (iako crkveni zakon propisuje) ne očekuje skrb o kumčetovu rastu u vjeri i njezinoj primjeni u svakodnevnome životu. Danas se služba kumova sve više svodi na »narodnu tradiciju i obični formalizam« (Šimunović i Greguraš 2007: 412).⁵⁹

Odnos prema kumovima odrazio se i na leksičkome planu – za razliku od starijih generacija koje beziznimno svojega krsnog i krizmanog kuma / svoju kumu i njegove/njezine roditelje te kumove svoje djece i svoje unučadi nazivaju kumovima – u mlađih se roditelja posve izgubio običaj kumovima zvati ikoga osim „stvarnih” svjedoka pri krštenju i krizmi, a i tu katkad nazivi *kum/kuma* bivaju zamijenjeni osobnim imenom kuma/kume. Nekad je kumče svoje krsne kumove obvezno oslovljavalo s Vi, danas se i taj običaj dokida.

Izborom krsnih i krizmanih kumova nekad se širio „rodbinski” krug, a danas se vrlo često kumovi biraju među bliskim krvnim srodnicima i njihovim supružnicima – nerijetko stričevi, tetke i ujaci bivaju kumovima svojim nećacima; strine, tetci i ujne kumuju nećacima svojih supružnika, pokumljuju se bratići i sestrične... U takvim se slučajevima strica i dalje zove stricom⁶⁰ (*striček, striko*), tetku tetkom (*těta/těta*), ujaka ujakom (*újo*), tetka tetkom (*těček*), ujnu ujom (*v)újnica*), bratića i sestričnu oslovljava se osobnim imenom. Nazivi *kum* i *kuma*

krizmânî (s uputnicom na krizmati), *krizmati* i *krizmen* (AR, sv. 23).

⁵⁸ Napominjemo da nijedno izdanje Aničeva rječnika ni *Hrvatski jezični portal* (HJP), »internetom distribuirana rječnička baza hrvatskoga jezika«, ne sadržavaju nazive *krizmani/krizmeni kum / krizmana/krizmena kuma*. Od suvremenih rječnika *krizmeni kum* (’svjedok pri krizmanju’) spominje se u rječniku Hrvatskoga leksikografskog zavoda (Šonje 2000), a *krizmeni kum* (’svjedok pri obredu krizme’) i *krizmena kuma* (ženski mocijski parnjak od krizmeni kum) u *Velikome rječniku hrvatskoga standardnog jezika* (Jojić 2015).

⁵⁹ Uvidjevši da je »prisutnost kumova na slavlju sakramenata samo formalnog karaktera, tj. predstavlja samo formalno ispunjenje obveze ili društveni običaj, pri čemu je vjerska dimenzija gotovo nevidljiva«, u nekim biskupijama u Italiji privremeno su (*ad experimentum*) dokinuta krsna i krizmana kumstva (Jurić 2021).

⁶⁰ Pritom se stariji nazivi u pravilu zamjenjuju novijima – malo tko od mlađe generacije tatinu bratu govori *stric*, tatinoj i maminoj sestri *těca*, njihovim supružnicima *tětec*, maminu bratu *vùjēc/vùjča*, a njegovoj supruzi *vùjna*.

svode se, kad su mlađe generacije u pitanju, uglavnom na krsne te eventualno krizmane kumove. Kumstvo je dio tradicije koju, eto, ne želimo prekinuti, ali ju prilagođujemo novijim trendovima. Ono je, poput mnogo čega drugog iz prijašnjih vremena – što je, iako izvana svugdje isto, imalo neke svoje lokalne specifičnosti i značajke, etnološke i jezične – ušlo u žrvanj globalizacije, dokidanja različitosti, gubljenja u bezličnome sivilu istosti.

Izvori i literatura

- Alfani, Guido; Gourdon, Vincent; Vitali, Agnese. 2012. Social customs and demographic change: The case of godparenthood in Catholic Europe. *Journal for the Scientific Study of Religion* 15(3): 482–504. <https://paa2012.princeton.edu/papers/120280> (pristupljeno 20. svibnja 2021.)
- Anić, Vladimir. 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- AR = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. knj. 5, sv. 23. 1903. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Bašić, Petar. 2016. Još o krstu i krštenju. *Bogoslovska smotra*, 86/2, Zagreb, 361–378.
- Berljak, Matija. 2010. *Kumovi * Svjedoci. Krst – Potvrda – Ženidba*. Zagreb: Glas Koncila.
- Biblija: Stari i Novi zavjet*. 1968. Gl. ur. Kaštelan, Jure; Duda, Bonaventura. Zagreb: Stvarnost – HKD sv. Ćirila i Metoda.
- Blažeka, Đuro. 2008. *Međimurski dijalekt: Hrvatski kajkavski govori Međimurja*. Čakovec: Matica hrvatska.
- Blažeka, Đuro. 2018. *Rječnik preloške skupine govora međimorskog dijalekta*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Blažeka, Đuro; Rob, Grozdana. 2014. *Rječnik Murskog Središća*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Grad Mursko Središće – Županija međimurska – Tiskara Letis.
- Černelić, Milana. 2019. *Bunjevci: ishodišta, sudbine, identiteti*. Zagreb – Subotica: FF press – Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.
- Doblanović, Danijela; Mogorović Crljenko, Marija. 2018. Kumovi na krštenju i svjedoci na vjenčanju u Istri od 15. do 17. stoljeća. *Anali Dubrovnik*, 56/2, Dubrovnik, 413–435.
- Feletar, Dragutin; Frančić, Anđela; Horvat, Joža (prir.). 2021. Josip Tomec, Virje 1897. – 1904. *Zbornik za narodni život i običaje*, 62. Zagreb – Virje: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Filakovac, Ivan. 2020. *Župa Retkovci 1892. – 1092.: Etnološka monografija*. Prir. Bilić, Anica. Zagreb – Vinkovci: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Centar za znanstveni rad HAZU u Vinkovcima, Odsjek za etnologiju Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu.
- Frančić, Anđela; Menac-Mihalić, Mira. 2020. *Rječnik frazema međimorskoga govora Svete Marije: Kaj? Storijska Kanižaj!* Zagreb: Knjižica.
- Gluhak, Alemko. 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.
- HE = *Hrvatska enciklopedija*. <https://www.enciklopedija.hr/> (pristupljeno 20. travnja 2021.)

- HJP = *Hrvatski jezični portal*. <https://hjp.znanje.hr/> (pristupljeno 20. travnja 2021.)
- Jurić, Ivica. 2021. *Zašto (ne) treba dokinuti krizmena kumstva (kumstva u Crkvi)?* <https://ijuric.kbf.unist.hr/2021/04/07/zasto-ne-treba-dokinuti-krizmena-kumstva-kumstva-u-crkvi/> (pristupljeno 11. lipnja 2021.)
- Lončarić, Mijo. 1985. Govor Donje Dubrave i okolice. *Kaj: časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, XVIII/5–6, Zagreb, 39–48.
- Lukinović, Andrija; Markač, Pavao. 2003. *Župa Sveta Marija u Međimurju: U prošlosti i sadašnjosti*. Sveta Marija: Rimokatolička župa Sveta Marija.
- Maresić, Jela. 1995. Mali frazeološki rječnik govora Podravske Sesveta. *Podravski zbornik*, 21, Koprivnica, 219–236.
- Maresić, Jela. 1996. Rječnik govora Podravske Sesveta. *Filologija*, 27, Zagreb, 153–228.
- Maresić, Jela. 2015. O tvorbi umanjica u kajkavskom narječju. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 41/1, Zagreb, 77–96.
- Maresić, Jela; Menac-Mihalić, Mira. 2008. *Frazeologija križevačko-podravske kajkavske govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Maresić, Jela; Miholek, Vladimir. 2011. *Opis i rječnik đurđevčkoga govora*. Đurđevac: Gradska knjižnica Đurđevac.
- Matasović, Maja. 2011. *Analiza najstarijih latinskih posuđenica u hrvatskom u kontekstu ranih kontakata Romana i Slavena*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Matasović, Ranko i dr. 2016. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Matična knjiga krštenih Župe Sveta Marija* (1790. – 1830.). Zagreb (Hrvatski državni arhiv) <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q57-L99X-NQYF?wc=9R24-16X%3A391644801%2C392101601%2C954399901&cc=2040054> (pristupljeno 22. travnja 2021.)
- Matična knjiga krštenih Župe Sveta Marija* (1870. – 1885.). Zagreb (Hrvatski državni arhiv) <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q57-899X-N74P?owc=9R23-W38%3A391644801%2C392101601%3Fcc%3D2040054&wc=9R24-16X%3A391644801%2C392101601%2C954399901&cc=2040054> (pristupljeno 22. travnja 2021.)
- Matična knjiga krštenih Župe sv. Nikole Varaždin* (1901. – 1910.). Zagreb (Hrvatski državni arhiv) <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q57-L99X-S337?i=2&wc=9R2Q-3YS%3A391644801%2C392103401%2C954400301&cc=2040054> (pristupljeno 23. travnja 2021.)
- Matković, Dinko. 2004. Frazemi i paremiološki izričaji s natuknicama iz ribarstva i pomorstva u govoru Vrboske na otoku Hvaru. *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 32/1, Split, 137–142.

- Menac-Mihalić, Mira. 2005. *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj*. Zagreb: Školska knjiga – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Mustač, Ivan. 1946. *Spričavanje Šlibar Verone*. (rukopis)
- Nedić, Dobroslav Bono; Draganović, Petar. 2014. *Toliški kraj koncem 19. i početkom 20. stoljeća*. Zbornik za narodni život i običaje, knjiga 57. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Novak, Marija. 2007. *Tragovi hrvatske mitologije*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
- Novljan, Fran. 2014. *Boljun: kmiecki život i už(a)nci. Etnografska monografija (1898.-1899., i 1950.-1959.)*. Zbornik za narodni život i običaje, knjiga 58. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Putanec, Valentin. 1967. O našem pridjevskom sufiksu *-an < -en*. *Filologija*, 5, Zagreb, 117–122.
- Rašica, Marko; Marks, Ljiljana. 2018. Kumstva na otoku Lastovu u 19. i 20. stoljeću. *Anali Dubrovnik*, 56/2, Dubrovnik, 531–571.
- Silić, Josip; Pranjковиć, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Skok, Petar. 1972. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knjiga druga. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Stojanović, Vedran; Lonza, Nella. 2016. Krsna kumstva u Dubrovniku 18. stoljeća: Djeca, roditelji i kumovi kao čvorovi društvenih mreža. *Anali Dubrovnik*, 54/2, Dubrovnik, 293–325.
- Svetomarski ljestek: godišnje glasilo Općine Sveta Marija*, br. 17, kolovoz 2020. Sveta Marija: Općina Sveta Marija.
- Šetka, Jeronim. 1976. *Hrvatska kršćanska terminologija*. Split.
- Šimunović, Josip; Greguraš, Mladen. 2007. Pastoralno-katehetski naglasci službe kumova kod sakramenta krsta. *Obnovljeni život*, 62/4, Zagreb, 411–437.
- Šonje, Juraj (gl. ur.). 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Školska knjiga.
- Tanocki, Franjo. 1983. *Rječnik rodbinskih naziva*. Osijek: Izdavački centar Radničkog sveučilišta »Božidar Maslarić«.
- Varga, Ivan. 2004. *Običaji u Svetoj Mariji u Međimurju*. Sveta Marija: vlastita naklada.
- Jojić, Ljiljana (gl. ur.) 2015. *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Zakonik = Zakonik kanonskoga prava s izvorima*. 1996. Zagreb: Glas Koncila. https://hbk.hr/wp-content/uploads/2018/11/Zakonik_kanonakoga_prava.pdf (pristupljeno 3. svibnja 2021.)

Godfather, Godmother, and Their Derivatives in the Local Dialect of Sveta Marija

Summary

The paper analyzes the terms *kum* [godfather] and *kuma* [godmother] and their derivatives in the local dialect of Sveta Marija in Međimurje. An examination of the oldest surviving baptismal registers shows that children were rarely named after their godparents. Comparing the occurrence of the terms *kum* / *kuma* and their derivatives in the local dialect of Sveta Marija with the lexical material found in dictionaries of the Međimurje dialects and in the *Rječnik govora Podravske Sesvete* [A Dictionary of the Local Dialect of Podravske Sesvete], it is concluded that only the terms *kum* and *kuma* are common to the lexical fund of all the compared dialects. It is observed that the *Rječnik rodbinskih naziva* [A Dictionary of Family Relationships] unjustifiably lacks the two-word connection *krizmani kum* / *krizmana kuma* [confirmation sponsor].

Ključne riječi: krsni kum / krsna kuma, krizmani kum / krizmana kuma, bistrički kum / bistrička kuma, vjenčani kum / vjenčana kuma, govor Svete Marije

Keywords: godparent, confirmation sponsor, pilgrimage godparent, wedding witness, local dialect of Sveta Marija